

סוגיות בדף היומי

מכות כ': "אחד המקיף ואחד הניקף לוקה"

בזה מדברי הרא"ה בשטמ"ק בריש הכונס שכתב שגרמא חייב לעניין מזיק ולא לעניין רציחה, ולכאורה הביאור הוא שאם החיוב על המעשה צריך מעשה גמור, אבל אם החיוב על התוצאה מספיק מעשה של גרמא. אבל לפ"ז ברציחה שלא חייב על גרמא, מוכח שהחיוב על המעשה, אבל דבריו צ"ע, שגרמא בסנהדרין מדמה כן לעניין כוח שני – מוכח שהם כן שווים וצ"ע ע"כ הוספה מאחי הר"א שליט"א.

ויש להסתפק לעניין שחוטא חוץ אם החיוב על המעשה או על התוצאה, ועפ"ז נראה ליישב קושיית הריטב"א שבשחוטא חוץ גם יש פסוק מיוחד לפטור שנים או חזים בסכין, והקשה הריטב"א קידושין מ"ג. למה לי קרא מיוחד תפ"ל מצד שניים שעשו, ונראה שתלוי שאם החיוב על המעשה בשחוטא חוץ או על התוצאה שלא נעשתה העבודה בפנים כלשון הכתוב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, ופשטה דקרא שחייב על התוצאה שלא נשחט בפנים, או שהחיוב על מעשה העבודה בחוץ, והנה המקדש דוד מביא תוספות ישנים יומא ל"ט: שהגם ששחטה לאו עבודה, אשכחן לגבי שחוטא חוץ דמקרי עבודה, כלומר שחייב על עבודה בחוץ, משמע שהחיוב על שנשחט בחוץ, מאידך הוכיח הגר"ש שקופ מתמורה י"א מזה שהגמ' נסתפקה האם חולין ושוחט בן פקועה קדשים, האם חייב משום שחוטא חוץ, ושם המעשה שחטה הוא באם שהיא חולין, ומוכח שאין החיוב על עבודה בחוץ, ולפ"ז מבואר מדברי הגמ' שהחיוב על התוצאה מה שלא שחט בפנים, ולכן צריך פסוק מיוחד לפטור שנים שעשו בשחוטא חוץ, [ולדעת התנ"י ביומא צריך להדחק שעכ"פ שם שחוט יש על הוולד קדשים, וחשוב כאילו עבד בו בחוץ], ומעין אותו ספק נראה להסתפק גם במקיף וניקף בהקפת הראש, דקשה מדוע חייבה תורה את הניקף הא הוא רק מסייע, ואולי י"ל שהחיוב על התוצאה, שהתורה לא רצתה שיהיה מציאות של ניקף לכן הטילו איסור גם על המקיף, ולכן גם מסייע חייב, וכה"ג עי' באבן האזל ברמב"ם פ"ג דכלי המקדש.

[הרה"ג קונסטט שליט"א]

מכות כ"ד. "וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדח"

וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר, באשה שנזדה בנזיר ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה יין, ר"ע כשהיה מגיע לפסוק זה היה בוכה אמר: ומה אדם שהתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריך כפרה וסליחה. מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כו"כ, כיצא בדבר אתה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו, כשהיה ר"ע מגיע לפסוק זה היה בוכה. ומה מי שנתכוון לאכול שומן ועלה בידו חלב, אמרה תורה ואשם ונשא עונו, מי שנתכוון לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כו"כ. כוונתו של רבי יוסף אגללם להסתייג לציון שר"ע היה בעצם בעל בכי, אנו רואים שפסוקים מסוימים העלו דמעות בעיני ר"ע, כאשר הגיע לאותם פסוקים שהיה בהם רעיון מוסרי היה ר"ע בוכה, יש להוסיף על הערת הגאון רבי יוסף אגללם מקטע נפלא בבית יוסף בביאורו על הטור בסימן רפ"ח כותב הבית יוסף "כתב האגור בשם שיבולי הלקט דאיתא באגדה שמצאו תלמידיו לר"ע שהיה בוכה בשבת, ואמרו לו מה זה, נענה "זהו עונג שבת שלי". ז"א למרות שנא' וקראת לשבת עונג, מסביר ר"ע לתלמידיו שהבכי הוא העונג שלו, הרי שבעצם האופי של ר"ע היה אופי של בעל בכי, אעפ"כ כאן כאשר הוא ראה את השועל יוצא מבין קודשי הקודשים הוא צחק, סימן שהצחוק הזה של ר"ע לא היה צחוק של אופי אופטימי אלא שהצחוק היה צחוק אמיתי על הנבואה של זכריה שעתידה באמת להתקיים במהרה בימינו. [האדמור מטאלנא שליט"א]

הדרן עלך מסכת מכות

תשוקתם של היהודים לשמור על לימוד הדף היומי בכל התנאים, ועל אף הכל. מגולי סיביר אני, יחד עם רבבות מאחינו בני ישראל גורשתי על ידי המשטר הקומוניסטי לסיביר, בשנה הראשונה למלחמה הנאצית. בדרך הארוכה, בתוך רכבות - הגירוש, דאגנו וחרדנו הרבה. ואחת הדאגות שלנו היתה זו, כיצד נצליח לשמור על הלוח של הדף היומי?

שיטת רש"י בשבת צ"ג, ששניים שעשו פטורים בכל התורה ולא רק בשבת וקרבן אלא גם בטומאה וטהרה נאמר דין זה, והתוס' שם ד"ה ור"ש וכו' חולקים, דשאני התם דאיכא קרא לפטור, וקשה שבגמ' בסנהדרין ע"ח. נחלקו אם הכו עשרה אנשים בעשר מקלות, וכתב רש"י שאם הכו עשרה במקל אחד ומת פטורים, משום שכתוב איש כי יכה ולא שנים שהכו, וקשה מדוע צריך מיעוט מיוחד ברציחה, תפ"ל שיש פטור של שנים שעשו בכל התורה לשיטת רש"י ומדוע יש צורך לפסוק מיוחד, ושאלתי קושיא זו למרן הגר"ש רזובסקי זצ"ל, ותירץ שיש לחלק אם החיוב על המעשה או התוצאה, שבשבת החיוב על המעשה אבל ברציחה החיוב על התוצאה, [אולם האור שמח כתב שברציחה חייב על המעשה, עי' פרק י' בשבת הלכ"ד, כן העיר גסי הרב סלר שליט"א] שהתורה לא רוצה שירצח אדם, לכן כל מי שמשנתף במעשה זה עובר איסור.

ועפ"ז נראה ליישב מדוע שניים שחפרו בור חייבים כמבואר ב"ק נא, ואין פטור של שניים שעשו, הואיל ומזיק הוא חיוב התוצאה כרציחה.

והנה בשבת אם יש מעשה בלי תוצאה נחלקו המנחת חינוך והרש"ש, כגון בזורע בלא השרשה, עי' שבת ע"ג: שהרש"ש פטר והמנחת חינוך מחייב, ובאפיה לכו"ע פטור, וכתב המהר"מ חגיז שתלוי אם גמר מלאכתו בידי אדם כמו בבישול שיכול להיגמר ע"י בנ"א, כמו שמצינו לעניין מגיס לכן צריך גם את התוצאה, אבל בזריעה שהגמר הוא בידי שמים, מתחייב על המעשה בלבד, אפ"ל לא התוצאה, ונראה שלא דומה, שוודאי לעניין שבת תלוי במעשה שהרי אין איסור לבשל בחמה, אלא השאלה אם צורת המלאכה היא ע"י שיהי' תוצאה, יתכן שתוצאה היא רק תנאי למעשה, ועפ"י החילוק הזה יש ליישב קושיית השטמ"ק בריש ב"ק מדוע לעניין תולדה בנזיקין לומדים מסברה, ואילו לעניין שבת יש צורך לפסוק, שבשבת החיוב על המעשה אז י"ל אולי התורה חייבה רק באופן זה, אבל במזיק חייב על התוצאה שהשני ניזוק, א"כ אין הברל ע"י איזה מעשה, אלא שיש לדון

מספרת הגמ' שאותם תנאים שמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברוחק] 120 מיל והתחילו בוכין ור"ע משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים. אמרו לו הללו כושים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לע"כ יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש ולא נבכה. אמר להן, לכן אני מצחק. ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת עכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה. אמר להן לכן אני מצחק דכתיב "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיה", וכי מה עניין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתוב "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" וגו' בזכריה כתוב "ועוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים", עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו. ע"כ דברי הגמ' הנפלאים. על דברי גמ' אלו מציין הגאון רבי יוסף אגללם בגליון הש"ס את מה שנא' במס' קדושין בדף פ"א: "תניא אשה הפרם

"הלא בזאת חשיבותו של הדף היומי – הדגיש פעם הרב מלובלין כי ה"לוח עומד ותובע את החוב, שחייבים ללימוד התורה, סוחר הבהול בעסקיו, באם הוא יפסיק את הלימוד בעונה הבעורת, הרי בשבת הוא יקח את הגמרא לידי ויוכת כי חסרים לו הימים. בלי דף גמרא – אין יום בלוח"... אמנם כן, בשנות הזוועה והאימה, נוכחתי בעצמי מה גדולה היתה